Сістэма павышэння кваліфікацыі бібліятэчных кадраў: традыцыі і навацыі

Значэнне інфармацыі ў свеце і павелічэнне яе аб'ёму, стварэнне новых інфармацыйных тэхналогій надаюць бібліятэкам асаблівую ролю. Задачы бібліятэкі як пасрэдніка паміж велізарным патокам інфармацыі і чытачом у гэтых умовах, безумоўна, ускладняюцца і пашыраюцца. Гэта прыводзіць да пераасэнсавання ролі бібліятэчнага работніка, а, значыць, і надае яму статус інаватара.

Сучасны бібліятэкар – гэта не толькі дасведчаны знаўца літаратурнай і навуковай выдавецкай прадукцыі, інфармацыйных чытацкіх патрэб, але і спецыяліст у галіне новых лічбавых тэхналогій, праваднік інфармацыйнай культуры, захавальнік гуманістычных традыцый грамадства і універсальных навуковых ведаў, менеджэр і маркетолаг у бібліятэчна-інфармацыйнай сферы, актыўны суб'ект кнігавыдавецкага рынку.

Сучасная інтэграцыя ў сусветнае інфармацыйнае грамадства ставіць перад бібліятэкамі актуальныя задачы, і ў сувязі з гэтым узнікае вострая неабходнасць у паскораным пашырэнні і прынцыповым паглыбленні прафесійных ведаў спецыялістаў, уменняў, навыкаў, прафесійнага мыслення. Бібліятэкары павінны імкнуцца рэалізоўваць і ўдасканальваць новыя ідэі і падыходы, што дазволіць гаварыць аб інавацыйных пераўтварэннях у павышэнні кваліфікацыі бібліятэчных кадраў.

Мэтай павышэння кваліфікацыі традыцыйна з'яўлялася абнаўленне тэарэтычных і практычных ведаў спецыялістаў у сувязі са змяненнем патрабаванняў да ўзроўню кваліфікацыі і неабходнасцю засваення сучасных метадаў вырашэння прафесійных задач. Гэта дазваляе інакш убачыць звыклую прафесійную сітуацыю, па-новаму ўбачыць сацыяльныя і асобасна значныя праблемы.

Аналіз работы бібліятэк рэспублікі з кадрамі на пачатку XXI ст. выявіў бесперапынную работу па павышэнню кваліфікацыі работнікаў, сістэматычнае і своечасовае абнаўленне прафесійных ведаў спецыялістаў, пільную ўвагу метадычных цэнтраў важнейшаму напрамку сваёй дзейнасці.

Адным з пастаянна дзеючых масавых спосабаў адукацыі заставаліся і актыўна выкарыстоўваліся **семінары**, якія ўключаюць шэраг актуальных і сучасных тэм, садзейнічаюць абмену вопытам і ўмацаванню прафесійных кантактаў, даюць магчымасць апрабіраваць і ўкараняць новыя інавацыйныя ідэі. У свой час эфектыўнай формай зносін і ўзаемадзеянняў спецыялістаў сталі сумесныя міжрэгіянальныя семінары, напрыклад, семінар дырэктараў ЦБС Гродзенскай і Брэсцкай абласцей «Роля і месца публічнай бібліятэкі ў сучасным грамадстве» (на базе Бярозаўскай і Кобрынскай ЦБС, 2002 г.), дырэктараў ЦБС Магілёўскай і Мінскай абласцей «Сучасная бібліятэка: новыя магчымасці ў пабудове інфармацыйнага грамадства» (Магілёўская абласная бібліятэка, 2005 г.), семінар дырэктараў ЦБС Брэсцкай і Гомельскай абласцей «Інфармацыйнае супрацоўніцтва бібліятэк Брэсцкай і Гомельскай абласцей» (ГАУБ, 2005 г.) і інш.

Лепельскай ЦБ арганізаваны ў 2003 г. для работнікаў сістэмы тэматычны семінар «Агульнадаступная бібліятэка: спалучэнне платных і бясплатных паслуг», у рамках якога былі праведзены дзелавая гульня «Не толькі магчыма – неабходна» і панарама метадычных ідэй «Сучасныя падыходы да ўкаранення платных паслуг у бібліятэках», што дазволіла зрабіць гэты спосаб адукацыі больш разнастайным і цікавым.

Метадычная служба Ліёзненскай ЦБС сумесна з сельскімі бібліятэкарамі правяла семінар «Формы і метады масавай работы. Ад тэорыі да практыкі». Змястоўнай часткай праграмы семінара стаў бібліятэчны аўкцыён новых ідэй. Іх калегі з Пастаўскай ЦБС яшчэ больш пашырылі традыцыйныя рамкі: пры правядзенні абласнога семінара дырэктараў бібліятэк вобласці «Сацыяльная значнасць бібліятэк у эпоху інфармацыйных тэхналогій» (2004 г.) падрыхтавалі тэатралізаванае бібліятэчнае шоу «Адзін дзень з жыцця ЦБС».

У Шумілінскай ЦБС прайшоў семінар бібліятэчных работнікаў, на якім разглядаліся пытанні арганізацыі работы сельскіх бібліятэк па ўдасканаленню каталогаў і картатэк (2001 г.). Супрацоўнікі ЦБ прадставілі абарону рэфератаў, падрыхтаваных самімі бібліятэкарамі. У рэфератах былі адлюстраваны іх думкі і прапановы па найбольш рацыянальнаму вядзенню сістэматычнай картатэкі артыкулаў (СКА), выказаны цікавыя ідэі і паказаны вопыт, карысны ўсім. Для бібліятэкараў Горацкай ЦБС (2005 г.) прайшоў семінар на тэму «Наш агульны дом – прырода». У яго праграму ўвайшлі агляд банка метадычных матэрыялаў у дапамогу экалагічнаму выхаванню і аўкцыён бібліятэчных ідэй «Экалогія. Што? Дзе? Як?». Трэба адзначыць, што семінары зай-

...у прафесіяналізацыі кадраў асноўнае месца.

У сістэме павышэння кваліфікацыі таксама актыўна выкарыстоўваюцца і іншыя традыцыйныя формы навучання, напрыклад, **дні**, што праводзіліся з мэтай узняцця прэстыжу бібліятэк і прыцягнення ўвагі грамадскасці і мясцовых улад да бібліятэчных праблем. У рамках дзён у бібліятэках праходзілі шматлікія мерапрыемствы рознай тэматыкі. Гэта дні адкрытых дзвярэй, дні просы, дні творчых планаў і інш. Напрыклад, дзень творчай ініцыятывы «Я прапаную свой вопыт работы» (Горацкая ЦБС, 2006 г.), дзень метадыста «З крыніц перадавога вопыту: калейдаскоп ідэй» (Касцюковіцкая ЦБС, 2005 г.), дні творчых ідэй: «Кніга. Пошук. Творчасць» (Крычаўская ЦБС, 2005 г.), «А мы працуем вось так...» (Шклоўская ЦБС, 2004 г.), дзень бібліятэчных навацый (г. Магілёў, 2004 г.) дазволілі разглядзець розныя пытанні, пашырыць рамкі традыцыйнай бібліятэчнай работы. Праведзены на базе Хоцімскай ЦБС у 2003 г. дзень чытацкай крытыкі дазволіў выявіць праблемы і факты, не ўлічаныя бібліятэкамі, па-новаму паглядзець на існуючую сітуацыю. Такія ж дні чытацкай крытыкі прайшлі ў Віцебскай РЦБС, Аршанскай ГЦБС (2004 г.).

З 16 па 22 верасня 2003 г. у бібліятэках Лідскай гарадской сістэмы праходзіў тыдзень прапаганды бібліятэчных паслуг. А праведзены для спецыялістаў на базе Магілёўскай абласной бібліятэкі (2002 г.) тыдзень прафесійных дыялогаў дазволіў атрымаць практычную дапамогу і кансультацыі па самых разнастайных пытаннях бібліятэчнай дзейнасці.

Эфектыўнай формай работы з кадрамі, як і раней, зарэкамендавалі сябе **школы**, якія паспяхова праводзіліся ў многіх ЦБС. Так, у Гомельскай ЦБС з мэтай эфектыўнага павышэння кваліфікацыі работнікаў розных катэгорый былі арганізаваны школа бібліятэкара, школа бібліёграфа, школа кіраўніка, школа бібліятэчнага псіхолага і інш. Супрацоўнікі структурных падраздзяленняў ЦБС загадзя былі азнаёмлены з тэмамі заняткаў з тым, каб кожны мог вызначыць для сябе шэраг пытанняў, якія патрабуюць удасканалення і мадэрнізацыі. Напрыклад, у школе рэзерву (Мінская абласная бібліятэка, 2005 г.) былі праведзены заняткі па наступных тэмах: нарматыўна-рэгламентуючыя дакументы па бібліятэчнай справе; укараненне новых інфармацыйных тэхналогій у бібліятэцы (знаёмства з новымі праграмамі і БД); фарміраванне бібліятэчных фондаў: праблемы і перспектывы; бібліяграфічнае апісанне: сучасны падыход і інш.

Неабходна адзначыць, што тэмы заняткаў у школах заўсёды актуальныя: «Фарміраванне інфармацыйнай культуры чытача» (Ельская РЦБС, 2004 г.), «Сучасны падыход да краязнаўчай работы бібліятэк» (Мазырская ГЦБС, 2005 г.), «Інфармацыйная дзейнасць бібліятэк у сучасным грамадстве» (Ашмянская ЦБС, 2005 г.) і г. д. Цікавы вопыт работы школы маладога бібліятэкара ў Лунінецкай РЦБС (2003 г.), дзе на занятках праводзілася навучанне маладых спецыялістаў усім складанасцям бібліятэчнай работы з практычнымі заняткамі, паказальнымі мерапрыемствамі і трэнінгамі, дзелавымі гульнямі, хатнімі заданнямі.

Актыўна і пастаянна працягвалася работа ў школе прафесійнага майстэрства (Баранавіцкая і Жлобінская ЦГБ), школе маладога бібліятэкара (Валожынская і Касцюковіцкая ЦРБ). У рамках школы прафесійнага майстэрства «Шматграннасць прафесіі» дзейнічалі дзве секцыі: для пачынаючых бібліятэкараў і бібліятэкараў з вопытам работы (Жлобінская ЦБ, 2004 г.).

Адметная рыса работы па павышэнню кваліфікацыі кадраў агляддаемых гадоў – інтэгрыраванасць, актуальнасць праблематыкі праграм навучання, пераключэнне на актыўныя формы і ўкараненне новых. Да ліку апошніх адносяцца **трэнінгі** «Наглядная работа ў бібліятэцы» (Віцебскай РЦБС, 2003), «Роля бібліятэкара ў памнажэнні інтэлектуальнай спадчыны і павышэнні прэстыжу абласной бібліятэкі», «Арыентацыя ў культурным асяроддзі вобласці» (Магілёўская абласная бібліятэка, 2005), **бібліятэчныя дайджэсты і анонсы** (Пухавіцкая ЦБС, 2001 г.), **інтэлектуальнае казіно** (Слуцкая ГЦБС, 2002 г.), **галерэя нестандартных ідэй** (Салігорская ЦБС, 2003 г.) і шэраг іншых цікавых мерапрыемстваў.

Актыўнай формай работы з кадрамі з'яўляецца такая цікавая прафесійная знаходка, як **дзелавая гульня**. Гэта форма спалучае ў сабе працэс гульнетэхнічнай дзейнасці з асэнсаваннем рэальных праблем бібліятэкі і прыняцце звязаных з ім рашэнняў на прыкладзе зададзеных сітуацый і арыентацыі на вырашэнне канкрэтных прадметных задач ці сітуацый.

Напрыклад, дзелавая гульня «Ёсць пытанне» дазволіла ўспомніць спецыфічныя пытанні вядзення бібліятэчнай дакументацыі і павысіць свой творчы патэнцыял (Браслаўская ЦБС, 2004 г.), дзелавая гульня «Як выжыць сельскай бібліятэцы ў сучасных умовах» (Крупская РЦБС, 2005 г.) дазволіла выявіць падрыхтаванасць бібліятэкараў да інавацыйнай дзейнасці.

Неабходна адзначыць і такую кароткатэрміновую форму рэалізацыі прынцыпу «Глядзі, вучыся, запамінай ...паўтарай», як **майстар-класы**. У дадзеным выпадку ствараецца спецыяльная сітуацыя навучання, набліжаная да кантэксту рэальнай прафесійнай дзейнасці майстра, што перадае асноўныя асаблівасці выканання задачы, навучанне тут мае на мэце індывідуальную работу майстра з навучэнцам. Прыкладам можа служыць вопыт Дрыбінскай ЦБС (2004 г.), дзе распрацавалі такую цікавую форму павышэння кваліфікацыі сельскіх бібліятэкараў, як «Майстар-клас для сельскіх калег». Перад умовай для яго стварэння стала праведзенае анкетаванне сярод бібліятэкараў. Улічваючы выказаныя пажаданні і заяўкі, спецыялістамі цэнтральнай бібліятэкі распрацоўваюцца лекцыйна-кансультацыйныя матэрыялы заняткаў, хатнія заданні для ўдзельнікаў. Цікавы вопыт бібліятэкараў Гродзенскай вобласці, дзе пры правядзенні семінара намеснікаў дырэктараў ЦБС «Інфармацыйныя тэхналогіі і публічныя бібліятэкі» (на базе Ваўкавыскай ЦБС, 2004 г.) быў прадэманстраваны майстар-клас «Навігацыя ў Інтэрнет», які быў вельмі карысным і цікавым для ўдзельнікаў семінара.

Хацелася б звярнуць сур'ёзную ўвагу на вопыт бібліятэкараў Магілёўшчыны, якіх па праву можна назваць нястомнымі працаўнікамі ў інавацыйнай сферы, фантазёрамі і ініцыятарамі змяненняў, яны актыўныя і прадпрымальныя, не баяцца перамен, дэманструюць высокую гатоўнасць да інавацый.

Цікавымі з'яўляюцца знаходкі Быхаўскай ЦБС у рабоце **прафесійнага клуба** «Дыялог», удзельнікі якога праявілі фантазію і нестандартны погляд на правядзенне мерапрыемстваў (2003 г.). Пасяджэнне клуба было падрыхтавана супрацоўнікамі аддзела бібліятэчнага маркетынгу як паказальнае мерапрыемства інавацыйнай формы.

Яно праходзіла ў форме літаратурна-краязнаўчага марафону «Зямля родная – гонар мой» і было прысвечана знакамітым землякам. У пачатку мерапрыемства вядучыя расказалі пра помнік беларускай нацыянальнай культуры VII ст. «Баркалабаўскі летапіс». Потым быў прасочаны творчы шлях паэтаў-землякоў, чыталіся іх вершы, прайшла віктарына загадак па дзіцячай кнізе М. Пазнякова «Дзіўныя блізняты». Да мерапрыемства была аформлена кніжная выстава «Быхаўшчына літаратурная», на якой бібліятэкары прадставілі матэрыялы аб жыцці і творчасці землякоў.

Чарговае пасяджэнне клуба прайшло ў форме прэс-дэбюта «Часопісная імперыя», на якім былі прадстаўлены часопісы «Наука и жизнь», «Вокруг света», «Лиза», «Смена», «Мы». Бібліятэкары абанемента пазнаёмілі прысутных з часопісамі і іх рубрыкамі. Так, напрыклад, рубрыка «Мода и красота» часопіса «Лиза» была наглядна прадэманстравана некаторымі мадэлямі. Па рубрыцы «Телега жизни» часопіса «Мы» была зроблена інсцэніроўка кур'ёзнай гісторыі А.Андрэева «Ограбление по...». Увазе прысутных прапанавалі выставу «Цікавы свет часопісаў».

У форме **бібліятэчнага бартэру** прайшло пасяджэнне факультэта самаадукацыі ў Кіраўскай ЦБС, на якім вопытныя бібліятэкары падзяліліся сваімі напрацоўкамі ў прафесіі. У 2004 г. у Касцюковіцкай ЦБС быў адкрыты аддзел бібліятэчнага маркетынгу, што станоўча адбілася на метадычным забеспячэнні бібліятэчнай дзейнасці сістэмы. Супрацоўнікамі аддзела да кожнага пасяджэння рыхтаваліся прэс-дайджэсты на прафесійныя тэмы. Як удалы прыклад інавацыйнага падыходу можна назваць новы напрамак у павышэнні кваліфікацыі кадраў – распрацоўку і правядзенне **курсаў дыстанцыйнага навучання** (ДН) карыстальнікаў сеткі Інтэрнет (Магілёўская абласная бібліятэка, 2004 г.).

Вывучэнне інавацыйнага вопыту работы па павышэнню кваліфікацыі бібліятэчных работнікаў рэспублікі сведчыць, што бібліятэкі выконваюць свае задачы на даволі высокім прафесійным узроўні, добра разумеюць значнасць інавацый, асабліва цяпер, калі традыцыйныя бібліятэкі ўступілі ў перыяд кардынальных пераўтварэнняў сваёй дзейнасці і робяць усё для фарміравання адпаведнага клімату ў калектывах.

У заключэнне хацелася б адзначыць, што паспяховае развіццё інавацый у многім залежыць ад індывідуальных якасцей творча працуючага прафесіянала. Аднак не менш важным з'яўляецца і стварэнне адпаведнай арганізацыйнай культуры. Неабходна зацікаўленасць кіраўнікоў бібліятэк у распрацоўцы стратэгіі і вызначэнні агульных мэтаў, падборы надзейнай каманды, здольнай стварыць атмасферу творчага спаборніцтва.

Хацелася б пажадаць бібліятэкам рэспублікі больш актыўна імкнуцца да інавацыйнай творчасці шляхам трансляцыі наяўных навацый у іншых бібліятэках, стымуляваць распрацоўкі ўласных ідэй і знаёміць грамадскасць з імі, паспяхова ўзаемадзейнічаць з іншымі ўстановамі культуры і інфармацыі, што дазволіла б нам гаварыць аб інавацыйнай дзейнасці як рухаючай сіле развіцця бібліятэк.

А. У. Андронава,
галоўны бібліятэкар НДА
бібліятэказнаўства НББ

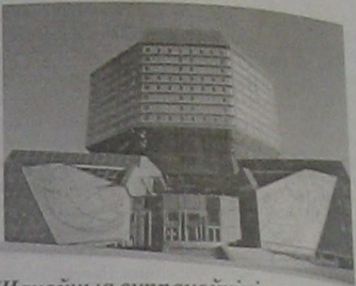

Шаноўныя супрацоўнікі Нацыянальнай бібліятэкі!

З вялікім хваляваннем і задавальненнем віншуем Вас з наваселлем!

Многія з нас удзельнічалі на ўрачыстым адкрыцці будынка бібліятэкі, пабывалі ў чытальных залах, уразіліся сучасным тэхнічным аснашчэннем усіх памяшканняў і для чытачоў, і для супрацоўнікаў, наяўнасцю цікавых і арыгінальных рашэнняў па арганізацыі бібліятэчнай прасторы і адмысловым афармленнем інтэр'ераў.

Па ўсім гэтым відаць, што ў бібліятэцы максімальна прадумана камфортнае знаходжанне чытача любога рангу і дасведчанасці.

Мы, як адзін з атрадаў бібліятэкараў рэспублікі, адчулі гонар за Вас, дарагія калегі! Выказваем надзею, што новая Нацыянальная бібліятэка скажа сваё слова, унясе нешта важкае ў бібліятэчную справу Беларусі. Шчыра жадаем Вам поспехаў у гэтым! Плёну Вам ва ўсіх справах, моцы духу на вялікія задумы і здзяйсненні, павагі ад калег, пашаны ад улады. Хай Ваш алмаз ззяе над усёй зямлёй і Вас ведаюць бібліятэкары свету!

Супрацоўнікі Цэнтралізаванай сістэмы дзіцячых бібліятэк г. Мінска і рэдакцыі часопіса